

57 שקבול דמו נמי וגם כן בצפון.

58 מבררת הגמרא: מקבל עצמו מנא לן – מדיכן למדנו שהמקבל את

59 הדם צריך להיות גם הוא בצפון ואינו יכול לעמוד בסמיכות מקום

60 בדרום ולהושיט ידו ולקבל בצפון. משיבה הגמרא: דבר זה נלמד

61 מיתור הלשון בפסוק ההוא. שיכל לומר ו'דמו יזרק, ואמר ו'את דמו

62 יזרק, לרבות את המקבל שאף הוא טעון צפון.

63 שואלת הגמרא: אשכחן למצוה – מצאנו שאשם טעון צפון

64 בשחיטתו למצוה לכתחילה, אבל שיהיה טעון צפון לעבד, בדיעבד,

65 מנא לן. משיבה הגמרא: קרא אחריו פתי, שנאמר באשם מצורע

66 (ויקרא די יג) ו'שחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת

67 העלה וגו', הרי ששנה עליו הכתוב לעבד.

68 מקשה הגמרא: והאי להכי הוא דאיתא – וכי פסוק זה לכך בא,

69 ללמד שצפון מעבב באשם, הרי האי (פסוק זה) מיבעי ליה

70 לכדתניא בברייתא דרבי ישמעאל המבאר את שלש עשרה

71 המדות שהנורה נדרשת בהן, שאחת מהן היא דבר שהיה בפלל –

72 דבר שאפשר היה ללמוד את דינו מפסוק שממנו נלמד דינם של כל

73 הדברים השייכים לאותו הסוג, ויצא לידון בדבר החדש – ונכתב

74 דינו של הדבר ההוא בפסוק בפני עצמו כדי ללמד בו דין חדש

75 המיוחד לו בלבד, אי איתא רשאי להחירו לכללו עד שיתחורנו

76 הכתוב לכללו בפירוש – אינך רשאי להשוות את דינו לדינם של

77 שאר הדברים הכלולים בפסוק הראשון אלא כשיתחור הכתוב וישוה

78 אותו להם במפורש. ומביאה הברייתא דוגמא: ביצר, כגון באשם

79 מצורע, שנאמר בו (ויקרא די יג) ו'שחט את הכבש במקום אשר ישחט

80 את החטאת ואת העולה במקום הקדש כי בחטאת האשם הוא

81 לפתך וגו'. שאין תלמוד לומר 'בחטאת האשם' – שלכאורה לא

82 היתה צריכה התורה לכתוב את המילים 'בחטאת האשם', כי אם

83 נאמר שנכתבו כדי ללמד שאשם מצורע נשחט בצפון כחטאת, הלא

84 כבר נאמר בתחילת הפסוק (שם) ו'שחט את הכבש במקום אשר ישחט

85 את החטאת, ואם נאמר שנכתבו כדי ללמד שאשם מצורע טעון

86 מתן דמים ואימורים למזבח ונאכל לזכרי כהונה כחטאת, הלא כבר

87 נאמר בדין הכללי באשם (ויקרא יא כג) ו'את תורת האשם וגו' ואת דמו

88 יזרק וגו' כל זכר בפניהם יאכלנו וגו', ואף אשם מצורע בכלל זה.

89 אם כן מה תלמוד לומר 'בחטאת האשם', על כרחך לפי שיצא

90 אשם מצורע מכלל האשמות שבפסוק ו'את תורת האשם' וגו' (שם)

91 כדי לידון בדבר החדש – ללמד בו דין חדש המיוחד לו בלבד,

92 שטעון הוא מתן דמים בפניהן יד ובהן רגל ואזן ימנית של

93 המצורע, ויכול הוציא הכתוב מן הכלל לגמרי ולא יהא טעון מתן

94 דמים ואימורין לגבי מזבת, תלמוד לומר 'בחטאת האשם הוא',

95 מה חטאת טעונה מתן דמים ואימורין לגבי מזבת, אף אשם

96 מצורע טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבת, ומטעם זה צריך גם

97 את תחילת הפסוק ההוא (ויקרא די יג) ו'שחט את הכבש במקום אשר

98 ישחט את החטאת וגו', ועל מנת להחזיר את אשם מצורע לכללו

99 ולומר שדינו כחטאת להיות טעון צפון למצוה לכתחילה. נמצא

100 שאין הפסוק מיותר, ואי אפשר ללמוד ממנו שצפון מעבב בכל

101 האשמות.

102 מתרצת הגמרא: אם כן – אם כדברך שמה שאמר הכתוב ו'שחט את

103 הכבש וגו' בא להחזיר את אשם מצורע לדין צפון, נכתוב פהאי ולא

104 נכתוב פהאי – שיאמר הכתוב צפון באשם מצורע בלבד, ולא יאמר

105 צפון בדין הכללי של אשם ו'במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו

106 את האשם' (ויקרא יא כג), ומאשם מצורע נלמד לכל האשמות שיהיו

107 טעונים צפון למצוה לכתחילה. ועל כרחך מה ששנה הכתוב את דין

108 צפון גם באשם מצורע וגם בפסוק הכללי של אשם, הוא כדי ללמד

109 שצפון מעבב בכל האשמות.

110 מקשה הגמרא: הניחא אי כתיבא לן שדבר שהיה בכלל ויצא לידון

111 בדבר החדש, איהו הוא דלא נזכר מפללו – דווקא הוא אינו לומד

112 מכללו,

1 והרי מצאנו במעשר שני שהטפל חמור מן העיקר, דהוא עצמו אם

2 נטמא נפדה – אפשר לפדותו בכסף אפילו בירושלים ונעשה הכסף

3 קדוש תחתיו והפירות נעשים חולין, ואילו מאכל הלוקח בכסף

4 מעשר שני, אם נטמא אינו נפדה. דתנן במסכת מעשר שני (פ"ג מ"ב),

5 הלוקח בכסף מעשר שני שנטמא, יפדה, ורבי יהודה חולק ואומר

6 שאי אפשר לפדותו אלא יקבר (נטמא אין לא נטמא לא). הרי

7 שלדעת רבי יהודה, הלוקח בכסף מעשר שני, שהוא הטפל, חמור מן

8 המעשר שני עצמו, שהוא העיקר. מתרצת הגמרא: היתם לגבי הלוקח

9 בכסף מעשר שני, הסיבה שאי אפשר לפדותו איננה מפני חומרתו,

10 אלא להיפך, מפני שלא אלימא קדושתיה למיתפס פדיוניה – אין

11 קדושתו חזקה כל כך להיתפס במעות הפדיון, ולפיכך אין המאכל

12 יוצא לחולין.

13 הגמרא מקשה קושיא אחרת על דברי רבינא שלא מצאנו טפל

14 חמור מן העיקר: והרי מצאנו לגבי תמורה – המרת בהמת קדשים

15 בבהמה אחרת, שהטפל חמור בה מן העיקר, דאילו כשמקדיש

16 בהמת חולין שתהיה קדשים, לא היילי (לא חלה קדושתו על

17 בהמה שהיא בעל מום קבוע, ואילו איהי היילא – ואילו היא,

18 כלומר ההמרה של בהמת קדשים בבהמה אחרת, חלה גם כאשר

19 השניה היא בעלת מום קבוע. הרי שהתמורה שהיא הטפל, חמורה

20 מההקדש הראשון שהוא העיקר. מתרצת הגמרא: הסיבה שתמורה

21 חלה גם על בעלת מום, איננה מפני חומרתה, אלא מפני שהתמורה

22 מכה קדשים קא איתא – באה מכה הקדושה של הבהמה

23 הראשונה, שהיא חזקה דיה להתפיס בה אפילו בהמה בעלת מום

24 קבוע, ואילו קדשים בתחילת הקדשתם מכה חולין קאתי – באים

25 מכה חולין, כלומר, עדיין לא היתה כאן שום קדושה, ולפיכך אם

26 הבהמה בעלת מום קבוע אין כח להקדש לחול עליה. נמצא שאין

27 כאן טפל חמור מן העיקר, שכן מה שהתמורה חלה אף על בעלת

28 מום אינו מחמת חומרת התמורה שהיא הטפל, אלא מחמת חומרת

29 קדושת הבהמה הראשונה שהיא העיקר.

30 הגמרא מקשה על דברי רבינא אחרת: והרי קרבן פסח

31 שהטפל חמור בו מן העיקר, דהוא עצמו אינו טעון סמיכה על ראשו

32 קודם שחיטתו, ואינו טעון מנחת נסכים הבאה עם הקרבן, ואינו טעון

33 תנופת חיה ושוק שמניף הכהן יחד עם הבעלים לפני ה', ואילו מותר

34 דידיה – קרבן פסח שאבד טרם שנשחט והקריב אחר במקומו ונמצא

35 הראשון, שהדין הוא שצריך להקריבו גם כן, טעון סמיכה ונסכים

36 ותנופת חיה ושוק כדין קרבן שלמים. הרי שמותר הפסח, שהוא

37 הטפל, חמור מזופסח עצמו, שהוא העיקר. מתרצת הגמרא: קרבן

38 פסח אם מקריבו בשאר ימות השנה אין עליו שם פסח אלא שלמים

39 הוא, וממילא אינו נחשב טפל לגבי פסח, שהרי קרבן אחר הוא, ואין

40 כאן טפל חמור מן העיקר.

41 הגמרא מביאה תשובה נוספת לשאלתה לעיל (מח) מדיכן נלמד

42 שצפון מעבב בעולה: ואיבעית אימא, נלמד זאת ממה דאמר קרא

43 בחטאת (ויקרא ד כט) ו'שחט את החטאת במקום העולה, יכל הכתוב

44 לומר ו'שחט את החטאת בצפון, ובכך שאמר 'במקום העולה' שנה

45 הכתוב שוב שהעולה מקומה בצפון, כדי ללמד שדווקא במקומה

46 (בצפון) תהא נעשית ואם עשאה שלא בצפון פסולה.

47 הגמרא מבררת מדיכן נלמד דין צפון באשם: מבררת הגמרא: אשם

48 מנולן דבעי צפון. משיבה הגמרא: דבר זה נלמד ממה דכתיב בדין

49 הכללי של אשם (ויקרא א ט) 'במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו

50 את האשם' וגו', ועולה הרי נשחטת בצפון, שנאמר בה (שם א יא) 'על

51 ירך המזבח פנהו וגו'.

52 שואלת הגמרא: אשכחן שחיטה – מצאנו ששחיטת האשם טעונה

53 צפון, אבל קבלה מנא לן – מדיכן נלמד שגם קבלת דמו צריכה

54 להיות בצפון. משיבה הגמרא: דבר זה נלמד מהמשך הפסוק באשם

55 (שם א ט) 'במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם ואת דמו

56 יזרק על המזבח סביב, ולומדים על ידי ויזו המוסף שבמילה ואת,

59 פסוק זה בפר כהן משיח אינו ללמד דין כלשהו בו עצמו, (אמר רב
 60 פפא) אלא משום דבעי אמורי – שרצה ללמדן את דין יתרת
 61 הכבד ושתי הפליות מפר העלם דבר של צבור לשעירי עבודת
 62 בוכבים, כלומר, מפני שדין הקטרתן נלמד מפר העלם דבר לשעירי
 63 עבודת כוכבים בהיקש, ודין זה בגופיה של פר העלם דבר לא כתיב,
 64 ומפר בהן משיח הוא דגמר – ונלמד בו ממה שהוקש לפר כהן
 65 משיח, ונמצא שהלמד מהיקש חזר ומלמד בהיקש, להכי איצטריך
 66 לכתוב בפר כהן משיח 'באשר יורם' וגו', שאינו נצרך לגופו,
 67 ודורשים אותו לענין פר העלם דבר דיהוי פמא דכתב בגופיה –
 68 שיהיה כאילו כתוב הדין בפר העלם דבר עצמו ויוכל לחזור וללמדו
 69 בהיקש לשעירי עבודת כוכבים, ולא יהיו דבר הלמד בהיקש חוזר
 70 ומלמד בהיקש. ומכך שכתבה התורה 'באשר יורם' כדי שפר העלם
 71 דבר יוכל לחזור וללמד לשעירי עבודת כוכבים, יש ללמוד שדבר
 72 הלמד מהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש.
 73 מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא לרבא, הואיל ונצרך פסוק מיותר
 74 בפר כהן משיח כדי ללמד את דין היתרות והכליות בפר העלם דבר,
 75 אם כן קשה, וליכתביה בגופיה, ולא נקיש – יכתבנו במפורש בפר
 76 העלם דבר, ולא יקישו לפר כהן משיח.
 77 השיב רבא: אי כתב דין זה בגופיה ולא אקיש, הוה אמינא שדבר
 78 הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש, וכי תימא נקיש אקושי – ואם
 79 תאמר שאם כן עדיף להקיש לפר כהן משיח וללמד דין זה ממנו
 80 בהיקש, על זה אפשר היה להשיב, ניהא ליה דכתביה בגופיה,
 81 מדאקיש ליה אקושי – מאשר ללמדו בהיקש ממקום אחר. להכי
 82 כתביה ואקשיה – לכן כתב בפר כהן משיח 'באשר יורם' וגו' וגם
 83 הקישו בנפרד לפר כהן משיח, כמו שנתבאר לעיל, למימרא שדבר
 84 הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש.
 85 (הקיש' ויודעה שנה' ק"ל והימ"ד [וכנ"ן א"ב].) זהו סימן לזכירת
 86 המימרות הבאות בגמרא בענין דבר הלמד האם חוזר ומלמד).
 87 הגמרא מבררת לגבי דבר הלמד דין כלשהו באמצעות היקש או
 88 גזירה שוה או קל וחומר או בנין אב, האם יוכל לחזור וללמדו לדבר
 89 אחר באמצעות אחת מהדרכים הללו.
 90 תחילה מבררת הגמרא את דיני דבר הלמד מהיקש, האם חוזר
 91 ומלמד בארבעת הדרכים הנזכרות. אומרת הגמרא: דבר הלמד
 92 בהיקש, הכלל הוא שאין חוזר ומלמד בהיקש. ולמדנו זאת, אי
 93 מדרבא – או מדרשת רבא לעיל, ממה שנאמר 'באשר יורם' בפר כהן
 94 משיח, אי מדרבא – או מדרשת רבינא לעיל, ממה שהוקש אשם
 95 מצורע לחטאת ולעולה.
 96 מבררת הגמרא: דבר הלמד בהיקש, מהו שילמד בגזירה שוה.
 97 הגמרא באה לפשוט הספק: תא שמע, רבי נתן בן אבטימולוס
 98 אומר, מנין לפריחה בבגדים – צרעת שקרעוה מן הבגד וחזרה
 99 ופרחה בכלו שהיא טהורה, שיאמר 'קרת' ו'נפת' בנגעי בגדים,
 100 (ויקרא יג טז) 'בקרתו או בגבתו', ולומדים בגזירה שוה, מה
 101 האדם, (שם יג טז) 'בקרתו או בגבתו', ו'נפת' ו'נפת' בנגעי ראש,
 102 להלן בנגעי הראש, אם פרח בכלו האדם טהור, כמבואר להלן, אף
 103 כאן בנגעי בגדים, אם פרח בכלו הבגד טהור. והתם בנגעי הראש
 104 מנא לן שאם פרח בכלו טהור, דכתיב בנגעי גופו (שם יג טז) 'ואם
 105 פרוח תפרח וגו' מראשו ועד רגליו וגו' וטהר את הנגע' וגו', ואיתקש
 106 בפסוק זה ראשו ורגלו, ללמד, מה להלן בנגע שברגל, כמו בשאר
 107 נגעי הגוף, אם (בולו הפך לבן) פרח בכלו טהור, אף כאן בנגע
 108 שבראש, יהיה הדין שאם (בולו הפך לבן) פרח בכלו טהור. הרי
 109 שדבר הלמד מהיקש [נגעי הראש] חוזר ומלמד את דינו בגזירה שוה
 110 [לנגעי הגוף].
 111 רבי יוחנן דוחה את הראיה, ומוכיח שדבר הלמד בהיקש אינו חוזר
 112 ומלמד בגזירה שוה: אמר רבי יוחנן, אין ראייה מנגעים לקדשים, כיון
 113 שבכל התורה בולח אכן למידין למד מלמד – ניתן ללמוד מדבר
 114 שלמד את דינו מדבר אחר, חוץ מן הקדשים, שבהם על כרחך אין
 115 דנין למד מלמד, דאם בן – אם הלמד מהיקש חוזר ומלמד בגזירה
 116 שוה, מדוע נכתב פסוק מיוחד באשם ללמד שאשם נשחט בצפון

1 אכל כללו גמר מיניה (לצפון) – שאר הדברים שבכלל יכולים
 2 ללמוד מן הדבר שיצא מן הכלל, אם כן שפיר – נכון הוא שאפשר
 3 ללמוד מאשם מצורע לשאר האשמות, וממילא מה שנאמר דין צפון
 4 בדין הכללי של אשם הוא כדי ללמד שהוא מעכב. אלא אי סבירא
 5 לן, דלא הוא גמר מכללו ולא כללו גמר מיניה – שדבר שיצא מן
 6 הכלל לידון בדבר החדש, הוא אינו לומד את דינו מכללו, וגם כללו
 7 אינו לומד את דינו ממנו, הרי האי לגופיה איצטריך – מה שנאמר
 8 דין צפון בדין הכללי של אשם, נצרך לגופו, כיון שאי אפשר ללמודו
 9 מאשם מצורע שיצא לידון בדבר החדש. ושוב אין מהיכן ללמוד
 10 שצפון מעכב באשם. מתרצת הגמרא: כיון דאחריה אחריה – כיון
 11 שהחזיר הכתוב את אשם מצורע אל הכלל כשאמר (שם) 'כי בחטאת
 12 האשם הוא לפה' וגו', הרי החזירו אף לדין צפון הכתוב בכלל
 13 האשמות. ועל כרחך מה שחזר ואמר באשם מצורע 'ישחט את
 14 הכבש במקום אשר ישחט את החטאת' וגו', הוא כדי ללמד שצפון
 15 מעכב באשם.
 16 מקשה הגמרא: אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבא, אימא,
 17 כי אחריה קרא – כשהחזירו הכתוב אל הכלל, הוא רק לגבי מתן
 18 דמים ואימורין, משום דבעי בהונה – שטעון כהן בעשייתו. שהרי
 19 מלשון הכתוב 'כי בחטאת האשם הוא לפה' יש לדייק שבא החזירו
 20 אל הכלל רק לדבר הנעשה בכהן, אכל לגבי שחיטה, ולא פניא
 21 בהונה שהרי היא כשיירה בור, תאמר שלא החזירו אל הכלל ולא
 22 מיבעי – אינו טעון צפון. השיב רבינא: אם בן – אם כדברך
 23 שהחזירו הכתוב אל הכלל רק לענין מתן דמים ואימורין, נימא קרא
 24 'כי בחטאת הוא לפה', בלי המילה 'האשם', מאי 'בחטאת האשם'
 25 הוא, על כרחך בא הכתוב ללמד בזה ששאר אשמות יהיה, בין
 26 לענין מתן דמים ואימורין ובין לשחיטה בצפון, כך אשם מצורע.
 27 ולפיכך הכתוב 'ישחט את הכבש' וגו' מיותר לדרשה, ומלמד שצפון
 28 מעכב בו, וממנו נלמד לכל האשמות.
 29 בפסוק ממנו למדו שצפון מעכב באשם, נאמר (שם יד יג) 'ישחט את
 30 הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה'. מבררת הגמרא:
 31 למה לי ואקושי – להקיש את אשם לחטאת ולמה לי לאקושי גם
 32 לעולה, הרי די להקישו לאחד מהם ללמד שטעון צפון כמדהו.
 33 משיבה הגמרא: אמר רבינא, איצטריך. כי אי אקשיה לחטאת ולא
 34 אקשיה לעולה, הוה אמינא, הנה חטאת מהיכן למדה להיות
 35 טעונה צפון, הלא למדה זאת מעולה בהיקש, ואם נלמד ממנה לאשם
 36 בהיקש, יש ללמוד מכאן שבכל הקדשים דבר הלמד דין כלשהו
 37 בהיקש, חוזר ומלמד את הדין לדבר אחר בהיקש. וכיון שלפי
 38 האמת, הכלל בקדשים הוא שהלמד מהיקש אינו מלמד בהיקש, על
 39 כן חזר הכתוב והקיש את אשם מצורע גם לעולה, שדין צפון כתוב
 40 בה במפורש.
 41 מקשה הגמרא: אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבא, אם
 42 כדברך, וניקישו [קישונו] לעולה בלבד ולא ניקשיה לחטאת.
 43 השיב רבינא: אם יקישו רק לעולה, הוה אמינא שבאמת דבר הלמד
 44 בהיקש חוזר ומלמד בהיקש, וכי תימא ניקשי אקושי לחטאת –
 45 ואם תאמר שיקישו לחטאת, על זה אפשר היה להשיב, ניהא ליה
 46 דמקיש ליה לעיקר ולא נקיש ליה למפל – טוב לו יותר להקישו
 47 לעולה שהיא העיקר, שדין צפון כתוב בה במפורש, ולא להקישו
 48 לחטאת שהיא טפלה, שאינו כתוב בה במפורש. וכדי שלא תלמד כך,
 49 להכי אקשיה תחילה לחטאת וחזר ואקשיה גם לעולה, למימר, דבר
 50 הלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש. ומכאן נלמד שהלמד
 51 מהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש.
 52 הגמרא מביאה דעה נוספת, מהיכן נלמד הכלל שדבר הלמד מהיקש
 53 אינו מלמד בהיקש: רבא אמר, מקור כלל זה הוא מהקא, דכתיב
 54 בפר כהן משיח (ויקרא ד ח) 'ואת כל חלב פר החטאת ירים ממנו
 55 וגו' באשר יורם משור וזבח השלמים' וגו'. ונשאלת השאלה, למאי
 56 הלקיחה הוקש לשלמים. אי ליתרת הכבד ושתי הפליות – אם כדי
 57 ללמד שטעון הקטרת היתרות והכליות כשלמים, בגופיה כתיב –
 58 הרי כתובים הם כבר בפר כהן משיח במפורש. על כרחך מה שנכתב

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' ב

1 כעולה, הרי מוטב היה שלא יאמר דין שחיטת צפונה באשם,
2 ותיתי [ו-ותלמדנו] בגזירה שנה (דקדשי קדשים מחטאות)
3 [ד'קדש קדשים' מהטאת], שנאמר בחטאת (ויקרא ו יח) 'קדש קדשים
4 הוא, ונאמר באשם (שם ז א) 'קדש קדשים הוא, ונלמד דין זה
5 בגזירה שוה מחטאת לאשם. לאו למיטרא - האם אין מכאן ראייה
6 דדבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בגזירה שנה, וכיון שדין
7 צפון בחטאת נלמד בה מעולה בהיקש, אי אפשר ללמוד ממנה
8 לאשם בגזירה שוה.
9 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן: ודלקא מה שדין צפון באשם אינו

10 נלמד בגזירה שוה מחטאת משום דאיכא למיפחד מה להטאת
11 החמורה שבן מבפדת על חייבי כריתות, ולכן טעונה צפון, מה
12 שאין כן אשם הקל שאינו מכפר על חייבי כריתות.
13 מתרצת הגמרא: קדשי קדשים ותירי כתיבי - בחטאת ואשם כתוב
14 'קדש קדשים' יותר מפעם אחת, ונמצא ששני הפסוקים בחטאת
15 ואשם מהם נלמדת הגזירה שוה מופנים שניהם לצורך גזירה שוה
16 זו, והכלל הוא שגזירה שוה כזו אין לפרוך אותה מסברא.
17 אומרת הגמרא: דבר הלמד בהיקש, הכלל הוא שהזר ומלמד בקל
18 וחמור. ולמדנו זאת.